

Koi Gyula

„Hogy még azok is, akik Themis szent művészetétől áthatva nincsenek...”

Kovachich Márton György,
 Pfahler Károly és Péterfalvi Molnár
 István jogtudományi munkáira
 vonatkozó három, könyvészetileg
 ismeretlen, 19. századi egyleveles,
 latin nyelvű előfizetési felhívás

1. A három nyomtatvány könyvészetileg ismeretlen voltának felismerése

„[U]t etiam qui Themidis arte sacra imbutus non est...”, azaz „[h]ogy még azok is [(jogi) ismereteket szerezzenek], akik Themis szent művészetétől áthatva nincsenek...” – írja Pfahler Károly művére irányuló előfizetési felhívásában Eggenberger József könyvtáros, utalva a jogi ismertetés szerepének fontosságára és jelentőségére. A részleteiben alább ismertetendő három egyleveles 19. századi latin nyelvű előfizetési felhívás közül kettő (a Kovachich¹ és a Pfahler-féle²) 2007 októberében került magángyűjteményembe a www.antikkonyv.hu (Antik könyvek, metszetek, térképek és egyéb papírrégiségek) online antikvárium közvetítésével egy korábban a *Jogtörténeti Szemlé*ben már ismertetett, hasonlóan könyvészetileg ismeretlen (*unrecorded printing / unbekannter Druck / imprimé inconnu*), Péterfalvi Molnár-féle egylapos kiadvánnyal együtt.³ A vizsgált harmadik nyomtatvány⁴ az előbb említett és korábban ismertetett Péterfalvi Molnár-féle kúriai döntvénytár előfizetési felhívására szóló nyomtatvány folytatása, az antikváriusi leírás szerint elvileg Domby Márton nevéhez kötődik, de a példány hiányában ez csak feltételezés. Ezen harmadik egylapos nyomtatvány az antikvárium anyagai között elkeveredett, annak részletét (első felét) az eladó fényképes közzétételéből tudjuk reprodukálni. A nyomtatványok sem az általam ismert világhálós könyvkereső oldalakon, sem a könyvtárak elektronikus katalógusaiban, sem az Országos Széchényi Könyvtár Plakát- és Kisnyomtatványtárában, sem a hazai bibliográfiákban nem találhatóak meg.

2. Kovachich Márton György és a művére szóló előfizetési felhívás

A szláv kultúrkörbe tartozó, horvát eredetű családból származó senkvici Kovachich Márton György (1744–1821),

illetve fia, senkvici Kovachich József (1798–1858) tevékenysége a magyarországi forráskutató jogtörténetben kiemelt jelentőségűnek tekinthető, megalapozó jellegű. Az édesapa, Kovachich Márton György filozófiát, jogot és teológiát, majd 1772-től a Bécsi Egyetemen államtant (vagyis korai közigazgatás-tudományt/államtudományt) és pénzügyeket (*Polizeiwissenschaft und Kameralistik*)⁵ tanult. Az első magyar forráskutató jogtörténész és levéltáros ő maga lett. Ki kell emelni kötetekben manifestálódó forráskutatói tevékenységüket, mind Kovachich Márton Györgyöt,⁶ mind Kovachich Miklós Józsefet,⁷ mind közös munkáikat illetően.⁸ Ezek egy része a korabeli élő jog (*jus vigens*), azaz a hazai *Corpus Juris Hungarici* kiegészítését szolgálta olyan törvények (szám szerint 19 törvény) feltárásával, amelyek az idők során elvesztek,⁹ így nem nyertek felvételt a magyar törvénytárba.¹⁰ A két Kovachich nyomdokain kibontakozó forráskutatások alakulását részben árnyalva, e helyütt csak utalni kívánunk arra a tényre, hogy a *Corpus Juris Hungarici* 35 kézíratos forrása közül harmincegyet ismert¹¹ a két Kovachich, és csupán csak ötöt nem.¹² Fontos tisztázni a *nuncium* szó alapjelentését, amely hír, hirdető, jelentő,¹³ *nuncium praenumerationis* alakban a hazai latinságban egyszerűen csak előfizetési felhívást jelent. Továbbá a sajátos hazai jogi latin nyelvhasználatban a *nuncium* az alsótábla és a felsőtábla között váltott üzenetek latin neve volt régi parlamenti jogunkban, mint Erekytől az megtudható.¹⁴ A szó relatív ritkaságát jelzi, hogy a Petrik-bibliográfia főleg kisebb, ritkább nyomtatványokra szakosodott IX. pótkötete (1701–1800) csupán két előfordulását rögzíti (latin nyelvű előfizetés a *Magyarországi Tudósításokra* 1791-ből, illetőleg egy hasonló felhívás egy 1797. évi latin–olasz–horvát szótárra).¹⁵ Említendő Kovachich 1804-es *nuncium* kiadványa és két másik kiadványára szóló hasonló felhívás két egyéb szórványos példa mellett.¹⁶ Szükséges jelezni, hogy Kovachich Márton György munkásságának értelmezésében sokat segít V. Windisch Éva bölcsészdoktori értekezése (1947), illetve a fentebb idézett, 1998-ban megjelent nagymonográfiája sorsát rögzítő két tanulmány. Az 1998. évi mű Kovachich életének, törekvéseinek példaszerű, részletes és pontos feldolgozása, de sem az alapkéziratot, sem a *nuncium*ot nem ismeri.¹⁷ A másodlagos irodalom foglalkozott továbbá Kovachich Márton György szerteágazó latin és német levelezésének töredékével.¹⁸

A Kovachich Márton György által írt *Codex Juris Exercitialis Hungariae Decretalis* című munka,²⁰ melynek előfizetési felhívásáról szó van, 1815-ből származik, feltehetően Zágrábban²¹ készült, részben autográf (részben más kéztől származó) alapszöveget és törvénytársolatokat tartalmazó kézirat, amely az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában található.²² A kéziratot itt nyílt módomban tanulmányozni. A kézirat cenzori példány,²³ mely nyomtatásban nem jelent meg. A példány Kovachich Miklós József ajándékaént került a könyvtárba.²⁴ Kötésének mérete nagy fólió, anyaga félbőr (világosbarna maroquin), aranyozással díszítve. A gerincen aranyozott, öt osztatban négy, korona nélküli magyar kiscímer látható, a címerpajzson háromosztatú stilizált virágdísz nyugszik. A második osztatban G. M. Kovachich felirat

(egy sorban) és alatta a rövid cím (négy sorban). A lap-élek körben részben fakult lazacszínű metszéssel színezettek. Kötése színes, világosbarna, valamint sötétbarna, változó nagyságú szemszerű foltdíszítésekből álló kompozíció. A recto kötéstábla közepűtt, a verso kötéstábla háromnegyed részben a kartonig kopott, vagy pedig az anyag kiszakadt. A lapok mérete: 400 mm x 245 mm, fólió. A szöveget tartalmazó oldalakon átlagban 65 sor szerepel, soronként 40 betűhellyel. Kovachich a hazai hadijoggal, katonai joggal foglalkozó törvénygyűjteményben utal arra, hogy összeállítását egy meg nem nevezett kúriai bíró tanácsai inspirálták, illetve hogy a megírás érdekében 1810-től fogva beutazta az országot.²⁵ A kézirat tanúsága szerint öt nagyobb témával tervezett a műben foglalkozni.²⁶ Végül az alábbi címekkel valósultak meg a témakörök, tartalmazva a kérdésre vonatkozó jogszabályhelyeket (esetleg rövid bevezetőt követően): I. A kötelezettségek (hadkötelezettség és hadi köteleességteljesítés) és a hadseregre vonatkozó területbeosztás (hadikerületek); II. A királyi hadakról általában; III. A hadiadó; IV. A vég(vidék)ek és a várak (végvárak) – ideértve a végvárakról történő gondoskodást (élelmezést); V. A hadi fegyelem (fegyelmi jog).²⁷ A kézirat rendkívül vastag papírra készült. A bevezető részeket kivéve a *Corpus Juris Hungaricum*-ban lévő odaillő törvényhelyek kéziratot másolatainak kivágatai lettek a lapokra beragasztva.

Az előfizetési felhívás szerint Kovachich műve már nyomtatásra készen állt az Egyetemi Nyomdában. Reményét fejezte ki a felhívás szerzője, hogy a tudós férfiú műve (*impressio Operis Viri*) elősegíti a hazai jog megismerését, és általa a polgári egyének is ugyanannyira fogják ismerni a jogot, mint a jogtudók maguk. A kiadvány ára májusig 10 forint, de ezt követően 15 forintra emelik a későbbi megrendelők számára. Az előfizetési összeget egyenesen a Királyi Egyetemi Nyomda nyomdása fogja begyűjteni. Lehetséges fizetni a pesti Medárd napi vásáron is (június 8.). Amennyiben a kiadvány nem jelenik meg, az előfizetők visszakapják a befizetett összeget. Ha a kötet megjelenik, arról a lapokban tesznek közzé hirdetést, és az előfizetők ezt követően juthatnak példányaikhoz.

Kovachich Márton György¹⁹

3. Pfahler Károly műve és a hozzá kapcsolódó előfizetési felhívás

A neve alapján feltehetően (eredetileg) német nyelviségű családból származó, azaz germán kultúrkörbe (is) tartozó Pfahler Károlyról csak annyit tudni, hogy 1820-ban feltehetően még élt, talán 1770 és 1780 között született.²⁸ Korai és igen összetett mezőgazdasági jogi művét, mely az úrbéri jogot és annak történetét is tartalmazta²⁹ a keszthelyi Georgikon jogtanáráként (1815–1818) írta, egyben a Festetich grófi uradalom jogtanácsosa volt. Mint a *nuncium* is utal rá, „Corpus Juris Georgici” formájában uralkodók szerint veszi sorra a jogforrásokat, de magyaráz is számos jogintézményt. Az előfizetés ígérete az előzőhöz hasonló: „még azok is ismereteket szerezhetnek, akik Themis szent művészetétől áthatva nincsenek” azaz nem jogászok, mivel a szerző tárgyát mind általában, mind különös szempontoktól vezetetten kimerítően feldolgozta. A felhívás az ország különféle sarkaiban lévő könyvkereskedők listáját is tartalmazza, akikről a mű beszerezhető.

4. Péterfalvi Molnár István műve és a hozzá kapcsolódó előfizetési felhívás

A *nuncium* által ajánlott döntvénytár a „Molnariana” sorozat 1829-ben (esetleg korábban) kiadott valamely részére vonatkozhat, ez sajnos a *nuncium* fényképen fennmaradt szövegtöredékéből nem vehető ki. Az 1829-es évaazonosság mellett szólhat, hogy abban az évben két ítéletgyűjteményt is közzétett Molnár kúriai döntvénytárai sorában.³⁰ A Molnár-féle kúriai ítéletekre vonatkozó haraszi és moktsai Haraszy György által jegyzett mutatókötet³¹ 155 előfizető volt (javarészt hazai kismemes hivatalnokok). Ha az előfizetési felhívás szerzője valóban Domby Márton, úgy alighanem 1778 és 1864 között élt „tabularis” ügyvédrel lehet szó, aki Csokonai Vitéz Mihály barátja volt, és latin, valamint magyar halotti beszédek mellett szépirodalmi tréfás verseket is szerzett. Jogi munkájaként csupán e lap-pangó *nuncium* vélemezhető.³² Péterfalvi Molnár műve az előfizetési felhívás szerint a királyi Curia, a Helytartó-

tanács és a kancellária 1768 utáni döntvényeit röviden, a könnyű tematikus visszakeresést is segítve ismerteti.³³ Több (magánjogi) tárgyszót is megnevez a szöveg: aján-dék, vagyónátruházó nyilatkozat, ellenállás ítélet-végre-hajtással szemben (*oppositio*), zálog.

5. A könyvészetileg ismeretlen nyomtatványok könyvészeti leírása

A könyvészetileg ismeretlen nyomtatványok leírása:

N. N.: *Nuncium de Codice Juris Exercitialis Hungariae, Auctore Martino Georgio Kovachich*. Buda, 1822. Egyetemi Nyomda, 2 p. 8° 215x140 mm.

EGGENBERGER József: *Nuncium de edendo Corpore Juris Georgici (Urbarialis)*. Pest, Eggenberger József, 1821. 2 p. 8° 215x140 mm.

DOMBY Márton: *Nuncium [super imprimendis Sententiis Excelsae Curiae Regiae de Stephanus Molnár de Péterfalva]*. Pest, 1829. Fűskúti Landerer Lajos, 2 p. 8° 215x140 mm.

Valamennyi egylapos nyomtatvány mérete nyolcadrét. Kovachich műve esetében a szerző nincs megjelölve, feltehetőleg az Egyetemi Nyomda részéről feltételezhető a szellemi közreműködő. (Kovachich szerzősége jelenleg nem igazolható, illetve annak bizonyítása későbbi kutatásra vár). A leírások esetében Pfahler műve kapcsán két dolog szorul magyarázatra. Művének kiadója ugyan Perger Ferenc volt, de Eggenberger József szerepét az magyarázza, hogy nemcsak kiadó, hanem könyvtáros is volt, így nyilván az esetleges árusítási jog lehet az oka előfizetési felhívása kiadásának (szemben a keszthelyi Perger esetleges e téren való tapasztalatlanságával), illetve pesti elhelyezkedése több vevőt ígért, mint egy esetleges keszthelyi forgalmazás.

Domby munkájának címe csupán *Nuncium*. Azonban ezt mi az antikvárius által közölt 1829-es megjelenési évszám ismeretében kiegészítettük, mind a cím, mind a külön nem jelzett kiadó vonatkozásában, amely Péterfalvi Molnár István kúriai döntvénytársorozatának vagy az 1829 húsvét utáni, vagy az 1829 Szent Márton napig terjedő ítélkezési időszakokkal kapcsolatos kiadványok egyikére (netán mindkettőre) vonatkozhat, azonban ez a kiadvány ismeretében nem dönthető el. Mindenesetre a kiadó feltételezhetően azonos az alapmű kiadójával, azaz Fűskúti Landerer Lajossal.

6. Szövegközlés

6. 1.

Nuncium de Codice Juris Exercitialis Hungariae. Auctore Martino Georgio Kovachich, concinnato, et typis Typographiae Regiae Universitatis excudendo, si sumtus eius impressionales per Praenumerantes, prae-

legendos, sufficienter tecti fuerint. Cum autem Typographia Regiae Universitatis non dubitet, tam propterea, quod subversetur impressio Operis Viri de promovenda Jurisprudencia domestica optime meriti, cum etiam propterea, quod Codex hic contineat omnes illas leges simul sumtas, quae in Diaetis latae sunt, quoties Rex et Patria defendenda erant, et easdem scire non tantum jurisperitorum, sed fere singulorum Civium quam maxime intersit, copiosos Praenumerantes, qui ad editionem tam utilis operis libenter suam conferent Symbolam, semet insinuatuos; ideo hoc Nuncium Typographia Regiae Universitatis ad Publicum dimittit, declarando quod pro Opere hoc typis, charta, et formato, qualia haec pagella praesefert, in duobus majoris voluminis Tomis nitide imprimendo, apud omnes Typographiae hujus Regiae Distractores, Scholarum, Directores, atque ipsa Postarum Officia, cum decem florenis V. V. usque finem Maii a. c. cum postea impressio occipienda cogitur, praenumerari possit, praetio post impressionem ad 15 fl. elevato. Praenumerationis Collectores, quicunque illi fuerint, accipient titulo fatigorum undecimum exemplar gratis, et pecunias collectas habent directe ad Typographiam Regiae Universitatis cum accurata Nominum et Characterum, qui praenumerarunt, Consignatione, cum nomina eorum ad calcem libri posteritatitranstmittenda sint, vel medio Currus Diligentiae, vel securae alterius occasionis usque Nundias Medardi Pesthienses submittendas, Praenumerantes assecurando, quod in casu, si ob defectum numeri Praenumerantium Opus hoc publicam lucem videre non posset, pecunias suas recepturi sint; secus autem per Ephemerides publicas annunciabitur, quando sua exemplaria a Typographia hac Regia tollere possint. Budaie die 26. Januarii 1822.

6. 2.

Nuncium de edendo Corpore Juris Georgici (Urbarialis). Credo me nuncium jucundum gratumque omnino jureconsultis nostris, aliisque, qui Jus Georgicum (Urbariale) penitus nosse copiunt allaturum, dum notum reddo, quod D. Carolus Pfahler, Doctor Juris Universi, in regno Hungariae et eidem adnexis partibus juratus Causarum Fori utriusque Advocatus, ante Professor Juris et Archon in domicilio literario Georgicon, nunc ad Directionem universorum Dominiorum Suae Illustratis D. Comitis Ladislais Festetich de Tolna S. C. et R. A. Majestatis Actualis Camerarii Juridico-Oeconomicam Referens objectorum juridicorum una et Georgici Assessor, qui primus Commentario suo insigni de Jure Georgico (Urbariali) regni Hungariae et Partium eidem adnexarum scripto egregie sane de republica meruit, nunc Corpus Juris Georgici (Urbarialis) edere intendat medio praenumerationis. Ut vero operis huius, quod fontes Juris Georgici (Urbarialis) continet, et secundum memorati Commentarii partem constituit, utilitas eo magis ob oculus collocetur, juvat complexum ejusdem paucis recensere. Videlicet complectitur in se: A) Urbaria et quidem a) Hungariae sumtae, b) Croatiae, c) Sclavoniae, d) Ba-

Nuncium
 de edendo Corpore Juris Georgici
 (Urbarialis).

Credo me nuncium jucundum gratumque omnino jureconsultis nostris, aliisque, qui *Jus Georgicum* (*Urbariale*) penitus nosse cupiunt allaturum, dum notum reddo, quod D. *Carolus Pfahler*, Doctor Juris Universi, in regno Hungariae et eidem adnexis partibus juratus Causarum Fori utriusque Advocatus, ante Professor Juris et Archon in domicilio literario Georgicon, nunc ad Directionem universorum Deminiorum Suae Illustratissimae D. Comitis Ladislai Festetics de Tolna S. C. et R. A. Majestatis Actualis Camerarii Juridico - Oeconomicae Referens obsectorum Juridicorum una et Georgici Assessor, qui primus Commentario suo insigni de *Jure Georgico* (*Urbariali*) regni Hungariae et Partium eidem adnexarum scripto egregie sane de republica meruit, nunc *Corpus Juris Georgici* (*Urbarialis*) edere intendat medio praenumerationis. Ut vero operis hujus, quod fontes *Juris Georgici* (*Urbarialis*) continet, et secundum memorati Commentarii partem constituit, utilitas eo magis ob oculos collocetur, juvat complexum ejusdem paucis recensere. Videlicet complectitur in se: A) *Urbaria* et quidem a) Hungariae stricte sumtae, b) Croatiae, c) Slavoniae, d) Banatus. — Appendicis instar Urbarii his subjungitur *Urbarium* pro Slavonia ab rege Carolo III. (VI) anno 1737 praescriptum. B) *Instructionis Commissariorum Regionum, et Executionum Magistratualium, Puncta Supplementalia, ac Regulationem Sylvanalem.* C) *Resolutiones Regias Intimata Consilii R. L. H. et Determinationes Comitatum, Jus Georgicum respicientia et quidem: a) quoad Hungariam stricte sumtam et Croatiam b) quoad Slavonicam, c) quoad Banatum.* His instar app. indicis subjunguntur *Instructionis et Resolutiones Regiae* praecipuae ratione *Investigationum urbarialium* elargitae. D) *Leges in Corpore Juris Generali contentas ac Decisiones Curiae* (in quantum ad *Jus Georgicum* faciunt) et quidem posteriores tam in *Plano Tabulari* contentas quam et recentiores. (Urbarium Transsilvaniae et accessoria ejusdem, ubi illud penitus introductum fuerit, instar supplementi et in Corpore Juris hocce et commentatum in commentario *Juris Georgici* comparebit). Fontes hi omnes, quos ut patros praebet auctor, om-

niem adhibuit diligentiam, copiose tam generatim, quam et speciatim illustrati sunt adeo, ut etiam qui Themidis arte sacra imbutus non est, vel limina aedium illius a longinquo tantum salutavit, usum ejus egregium sane capere possit, ad quem facilitandum auctor accuratum indicem rerum diligenti opera concinnavit, et quidem duplicem, uno paginas Corporis Juris Georgici altero vero paginas *Juris Georgici* ad combinationem fontium cum commentatis auctoris instituendam indicante. Opus hoc magna industria elaboratum commendatione, conatus vero auctoris salutem patriae illo promovendi omni favore dignus est. Illud cum *Commentario Juris Georgici* (quod apud infrascriptum omnesque alios bibliopolas in Hungaria, Viennae vero apud Sp. D. Agentem alicum *Matthiam Gyurkovics* a 10 fl. W. W. haberi potest) nihil amplius ad consummationem *Juris Georgici* desiderari sinet. Pretium, quo praenumeratur, auctor in 8 flnis W. W. defixit, si (abstrahendo ab opera gravi auctoris) vel volumen operis plus minus 50 philyrarum presso typo in octavo majori bonaque charta impressoria consideretur, moderatum sane. Tempus praenumerationis usque finem Septembris a. c. durabit. Opus tum paratum praenumerantibus distribuetur. Collectoribus praenumeratarum pecuniarum singula decima exemplaria pro fatigiis cedent. Pecunia praenumerata infrascripto velut generali collectori mittenda erit, qui dein exemplaria, pro quibus praenumeratum fuit, una cum gratuitis expediet. Rogantur autem sequentes Domini, ut munere collectoris fungi dignentur:

Agriae. D. Antonius Naidhart, Perceptor Archi Episcopalis.
 Albae Regiae. D. Adamus Lang, Compactor.
 Aradini. D. Aloysius Mandik, Director Gymnasii Regii.
 Cassoviae. D. Josephus Wolfstein, Professor in Academia Regia.
 Claudiopoli. D. Joannes Guttman, Bibliopola.
 Gyulae. D. Ambr. Kornely, Perceptor I. Com. Békessiensis.
 Jaurini. D. Andr. Schwaiger jun. Bibliopola.
 Magna Varadia. D. Joannes Palitsky, Professor in Academia Reg.
 Neopontae. D. Joannes Jenkovics, Bibliopola.
 Pestis. D. Andr. Schwaiger et Josephus Lodes, Bibliopolas.
 Quinque Ecclesiae. D. Max Gaudel, Compactor.
 Soproni. D. Car. Fr. Wiegand, Bibliopola.
 Naggedini. D. Josephus Ribling, Compactor.
 Temesvariali. D. Petrus Anderson, Compactor.
 Veszprimi. A. S. D. Georgius Pflaar, Prof. in Seminario Episc.
 Zombori. D. Josephus A. Schweidl.
 Festini: May 1821.

Josephus Eggenberger,
 Bibliopola.

natus. — Appendicis instar Urbarii his subjungitur *Urbarium* pro Slavonia ab rege Carolo III. (VI) anno 1737 praescriptum. B) *Instructionis Commissariorum, et Executionum Magistratualium, Puncta Supplementalia, ac Regulationem Sylvanalem.* C) *Resolutiones Regias Intimata Consilii R. L. H. et Determinationes Comitatum, Jus Georgicum respicientia et quidem: a) quoad Hungariam stricte sumtam et Croatiam b) quoad Slavonicam, c) quoad Banatum.* His instar appendicis subjunguntur *Instructio et Resolutiones Regiae* praecipuae ratione *Investigationum urbarialium* elargitae. D) *Leges in Corpore Juris Generali contentas ac Decisiones Curiae* (in quantum ad *Jus Georgicum* faciunt) et quidem posteriores tam in *Plano Tabulari* contentas quam et recentiores. (Urbarium Transsilvaniae et accessoria ejusdem, ubi illud penitus introductum fuerit, instar supplementi et in Corpore Juris hocce et commentatum in commentario *Juris Georgici* comparebit). Fontes hi omnes, quos ut praebet auctor, omnem adhibuit diligentiam, copiose tam generatim quam et speciatim illustrati sunt adeo, ut etiam qui Themidis arte sacra imbutus non est, vel limina aedium illius a longinquo tantum salutavit, usum ejus egregium sane capere possit, ad quem facilitandum auctor accuratum indicem rerum diligenti opera concinnavit, et quidem duplicem, uno paginas Corporis Juris Georgici altero vero paginas *Juris Georgici* ad combinationem fontium cum commentatis auctoris instituendam indicante. Opus hoc magna industria elaboratum commendatione, conatus vero auctoris salutem patriae illo promovendi omni

favore dignus est. Illud cum *Commentario Juris Georgici* (quod apud infrascriptum omnesque alios bibliopolas in Hungaria, Viennae vero apud Sp. D. Agentem alicum *Matthiae Gyurkovics* a 10 fl. W. W. haberi potest) nihil amplius ad consummationem *Juris Georgici* desiderari sinet. Pretium, quo praenumeratur, auctor in 8 flnis W. W. defixit, si (abstrahendo ab opera gravi auctoris) vel volumen operis plus minus 50 philyrarum presso typo in octavo majori bonaque charta impressoria consideretur, moderatum sane. Tempus praenumerationis usque finem Septembris a. c. durabit. Opus tum paratum praenumerantibus distribuetur. Collectoribus praenumeratarum pecuniarum singula decima exemplaria pro fatigiis cedent. Pecunia praenumerata infrascriptio velut generali collectori mittenda erit, qui dein exemplaria, pro quibus praenumeratum fuit, una cum gratuitis expediet. Rogantur autem sequentes Domini, ut munere collectoris fungi dignentur:

Agriae. D. Antonius Naidhart, Perceptor Archi Episcopalis.
 Albae Regiae. D. Adamus Lang, Compactor.
 Aradini. D. Aloysius Mandik, Director Gymnasii Regii.
 Cassoviae. D. Josephus Wolfstein, Professor in Academia Regia.
 Claudiopoli. D. Joannes Guttman, Bibliopola.
 Gyulae. D. Ambr. Kornely, Perceptor I. Com. Békessiensis.
 Jaurini. D. Andr. Schwaiger, jun. Bibliopola.

Magno Varadin. D. Joannes Falitzky, Professor in Academia Reg.
 Neoplantae. D. Joannes Jankovics, Bibliopola.
 Posenii. D-i Andr. Schwaiger et Josephus Landes, Bibliopolae.
 Quinque Ecclesiis. D. Max. Gundel, Compactor.
 Sopronii. D. Car. Fr. Wiegand, Bibliopola.

Pesthini 1 May 1821.

Josephus Eggenberger, Bibliopola.

6. 3.

Nuncium.

Jus Revisionem Concernentium Excelsorum Dicasteriorum Consilii quippe Locumtenentialis, Curiae Regiae, et Cancellariae Aulicae transivit et favorabiliori aura spirante propediem prelo subjicietur opus, quod Extractum Decisionum Curialium in Plano Tabulari anno 1768, edito contentarum, non secus Sententiarum inde ab hoc anno usque hodierna tempora in utraque Excelsiae Curiae Tabula, latarum complectitur.

Paulo antehac prodiit opus D. Stephani Molnár, Tabularis Advocati Sententias itidem Exc.[elsiae] Curiae Regiae in se continens. Discrimen inter utramque, in eo est, quod illud notabiliores ab 1768, usque moderna tempora de verbo ad verbum descriptas adhibeat: hoc autem Extractum Sententiarum, tara ante quam post di-

ctum annum 1768, adeoque omnium tam in Collectione Molnariana Contentarum quam aliarum ab Exordio Exc.[elsiae] usque hodierna tempora latarum scituque necessariarum ordine alphabetico ob oculos sistat, nominibus etiam Litigantium, tam intuitu Decisionum in Plano contentarum, quam et Noviorum additis.

Oeconomia Operis est sequens: Extractus Sententiae cujusvis id est: Quid in quovis notabiliori Casu obvio per Exc.[elsam] Curiam Regiam judicatum ac decisum fuerit in certam, in certam propositionem, sive brevem Sententiam redactum, instar Regiam cujuspian Juris enunciatur, Extractae hac Sententiae juxta Seriem Materialum colliguntur. Dein in qualibet Materia Terminus Juridicus Technicus, veluti genus quospian totam Rem, de qui agitur, generaliter in se continens pro Directorio eligitur, toti Materiae praeponitur. Haec vocabula dirigentia juxta Seriam alphabeticam collocantur, et omnes Decisiones huc pertinentes tali generico vocabulo, v. gr. Donatio, Fassio, Oppositio, Pignus subordinatur. Denique ut Sententia ipsa, cujus Summarium hic exhibetur, reperiri ac pro re nata provocari possit, cuilibet, Summario provocatio Causae, in qua Sententia lata est, per Nomen Actoris, Incatti, Anni, Diei et Fori in specifico designatae (ut sic quid).

[A szöveg az első oldal végével megszakad. A második oldal tartalma nem ismeretes, az eredeti példány elveszett, vagy lappang.]

KOI, GYULA

„Damit diejenige auch, die von der heiligen Kunst von Themis nicht durchdrungen sind...“

Drei, bibliographisch unbekannte, einblättrige, lateinische Subskriptionseinladungen, die sich auf die rechtswissenschaftlichen Arbeiten von Márton György Kovachich, sowie Károly Pfahler, weiterhin István Péterfalvi Molnár beziehen

(Zusammenfassung)

Der Aufsatz und die Quellenmitteilung stellen drei Subskriptionsaufrufe vor, die sich auf die Werke von Márton György Kovachich, Károly Pfahler, István Péterfalvi Molnár beziehen. Der *Codex Juris Exercitialis Hungariae Decretalis* von Kovachich beschäftigt sich mit der Armee, dem Kriegsrecht, mit den militärischen Lebensverhältnissen, und sammelt die heimischen Rechtsregeln zusammen. Es wurde nur von einem Zensor überprüft, und blieb in einer zum Teil autographischen Handschrift des Verfassers bestehen. Es wurde nicht veröffentlicht, der Verfasser beendete die Handschrift im Jahre 1815 (das Datum des Subskriptionsaufrufes stammt aus dem Jahre 1822). Die Arbeit von Károly Pfahler, die in Keszthely im Jahre 1820 veröffentlicht wurde, ist ein zweibändiges Buch mit dem Titel *Jus Georgicum Regni Hungariae et Partium eidem adnexarum commentatus est*. Es ist grundsätzlich die Zusammenfassung des Urbarialrechtes und einiger landwirtschaftsrecht-

licher Fragen. Der auf den späteren Verkauf hinweisende Subskriptionsaufruf stammt aus dem Jahre 1821, ihr Verfasser ist der Buchdrucker und Buchhändler József (Joseph) Eggenberger. Im Falle des Werkes von István Molnár Péterfalvi könnte sich der Aufruf zur Subskription auf eine Publikation über die Entscheidungen der Kurie zwischen Ostern 1829 und dem Martinstag 1829 beziehen, die von István Dobby verfasst wurde, einem Juristen und Dichter, der ein guter Freund des bekannten Dichters Mihály Csokonai Vitéz war. (Das Exemplar des letzten Werkes ist verlorengegangen oder es ist versteckt, die Rekonstruktion des Textes erfolgte aufgrund des Fotos auf der Webseite des Verkäufers-Antiquariates). Aus den Subskriptionseinladungen ist das Bemühen des Verlags und des Buchhändlers auszulesen, dass sie das heimische Recht nicht nur für die Rechtskundigen, sondern auch für das rechtssuchende Publikum nahebringen wollten.

Jegyzetek

- ¹ A tétel antikváriumi adatlapja: www.antikkonyv.hu/konyv/egyeb-papir/codice_juris_exercitialis_hungariae.
- ² A tétel antikváriumi adatlapja: www.antikkonyv.hu/konyv/egyeb-papir/nuncium_de_edendo_corpore_juris_georgici.
- ³ Koi Gyula: Kúriai döntvénytárra való előfizetési felhívás. – Könyvészetileg ismeretlen 19. századi egyleveles latin nyelvű magyarországi jogi nyomtatvány. (Szövegközlés). *Jogtörténeti Szemle*, 2008. 4. sz. 45–48. p. Ez a közlemény Péterfalvi Molnár István (1784–1840 után) kúriai döntvénytárának előfizetési felhívásáról íródott. A tanulmány által bibliográfiailag ismertté vált egylapos nyomtatvány adatai az alábbiak: PÉTERFALVI MOLNÁR István: *Nuncium praenumerationis super imprimendis Sententiis Excelsae Curiae Regiae, pro majori earum Intellectu cum Designatione Instituti, Fori Primae Instantiae, et Appelationis, ac Substracti Actionalis ad Normam Plani Tabularis in concernentes Titulos relatis*. Pest, 1823. Fűskúti Landerer Lajos, 2 p. A mű korabeli nyomdatechnikával szedett terjedelme 63 sor. Az első oldalon 32 sor, a második oldalon 31 sor található. Az első oldal két nagybetűvel szedett első címsor mellett három folytatólagos címsort és 24 sor főszöveget, míg a második oldal 26,5 sor főszöveget, és egy sornyi aláírást, valamint három sor terjedelmű szerzői címzetet tartalmaz. Lásd www.antikkonyv.hu/konyv/konyv/stephanus_molnar_nuncium_praenumerationis.
- ⁴ A tétel antikváriumi adatlapja: www.antikkonyv.hu/konyv/konyv/martinus_domy_nuncium.
- ⁵ A *Polizeiwissenschaft* és a kamerálisztika külföldi és hazai jelentőségére Koi Gyula: Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája. Zsoldos Ignác (1803–1885), Récsi Emil (1822–1864), Concha Győző (1846–1933), Magyary Zoltán (1888–1945). Budapest, 2013. Nemzeti Közszerkesztési Egység–Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó, 18–95. p. Koi Gyula: *A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése. Külföldi hatások a magyar közigazgatási jog és közigazgatás-tan művelésében a kamerálisztika időszakától a Magyary-iskola koráig*. Budapest, 2014. Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó, 45–68. p.
- ⁶ Kovachich Márton György (1744–1821) Senkvicen (Pozsony vm.) született, horvát származású szülők gyermekeként. A pesti egyetemen szerzett bölcsészeti (filozófiai) doktorátust, ahol 1771-ben jutalomban is részesítették. 1774 októberében az Egyetemi Könyvtár írnoka lett, később a könyvtár második őr. A királyi kincstárnál lajstromozónak nevezték ki, 1784-ben. Tíz év múlva jelen volt az erdélyi országgyűlésen. 1799-ben neje, Janka és fia, József I. Ferenc királytól címeres nemesi levelet kapott. Ugyanekkor maga Kovachich egy Torontál megyei pusztához jutott rakitoveci Verhovác (Vrhovac) Miksa zágrábi püspök jóvoltából. Újabb öt évszázad telt el 1804-ig, mignem javaslatba hozták királyi tanácsosi címmel az ország „diplomatico-statisztikai” történészé történő kinevezését. E jövedelem az Egyetemi Nyomda bevételeiből illetve volna meg, de olyan módon, hogy a nyomdának valamennyi munkáját át kellett engednie. A kancellária ezt azzal a meghagyással engedélyezte, hogy a jövedelmet ne a nyomdától, hanem az egyetemi alaptól kapja. Ehhez azonban a király az egyetemi alap elszámolásának „tüzetes kimutatását” szabta feltételül. József nádor és az országgyűlés megbízásából a hazai (főúri, főpapi, családi) magánlevéltárakat végigjáró kutatóút (,irodalmi utazást”) tett, amely öt és fél évszázadot vett igénybe (1810. június 10-től 1815. december 10-ig). Ezt az utazást a két Kovachich saját költségén tette, közben másokat is segítettek különféle forrásművek kiadásában. 300 ívrét kötetből álló kéziratok gyűjteményét a Magyar Nemzeti Múzeumra hagyományozta. Főbb jogi munkái: KOVACHICH Márton György: *Vestigia comitorum apud Hungaros ab exordio regni eorum in Pannonia, usque ad hodiernum diem celebratorum*. Buda, 1790. Egyetemi Nyomda. Uő: *Supplementum ad vestigia comitorum*

apud Hungaros ab exordio Regni eorum in Pannonia, usque ad hodiernum diem celebratorum. Buda, 1798–1801. Egyetemi Nyomda. Uő: *Formulae solennes styli in cancellaria, curiaque regum, foris minoribus, ac locis credilibus, authenticisque regni Hungariae olim usitati. Quas in subsidium diplomaticae, ac veteris iurisprudentiae hungaricae portissimum practicae ante Verböczyanae e coaevis codicibus manuscriptis collectas edidit*. Pest, 1799. Trattner Mátyás. Uő: *Codex authenticus iuris taver-nicalis statutarii communis complectens monumenta vetera et recentiora partim antea vulgata, partim hactenus inedita*. Buda, 1803. Egyetemi Nyomda. Uő: *Nuncium ad excelsos Regni Hungariae proceres, et universos patriae cives de collectionibus et lucubrationibus literariis, quibus sinceram rerum Hungaricarum notitiam e suo instituto diplomatico-iuridico-historico in lucem promere conatur*. Buda, 1804. Egyetemi Nyomda. Uő: *Codex juris decretalis ecclesiae hungaricae quem ad sua capita revocatum, et in ordinem systematicum reductum, sub suis rubricis, ipso textu decretorum comitialium fideliter expressit, fontes rite citavit, et ven. [erabilis] cleros s. [anctae] ecclesiae hung. reverenter dicavit*. Pest, 1815. Trattner János Tamás. Lásd Kovachich Márton György. In SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. VI. kötet. Budapest, 1899. Hornyánszky Viktor, 1170–1171. (élete), 1171–1175. (művei), 1175–1182. (levelei és kéziratban fennmaradt munkái). Művei között 25 történeti mű, közte számos jogi forráskiadás kerül felsorolásra. (Szinyei alapműve nem az oldalak, hanem a hasábkok számozza). MÁRKUS Dezső: Kovachich Márton György. In Uő (szerk.): *Magyar jogi lexikon*. V. kötet. Budapest, 1904. Pallas, 44–45. p.

⁷ Kovachich József Miklós (1798–1878) Budán született. Már 12 évesen apja mellett tanulta a jogi forráskutatás és az okiratmásolás fogásait. Roppant korán, csodagyermekként 17 évesen bölcsészeti (filozófiai) doktori címet szerzett. Igen ifjan, 1816. június 27-én a Nemzeti Múzeum Könyvtárának (ma Országos Széchényi Könyvtár, azaz Magyarország nemzeti könyvtára) könyvtárosa, korabeli latin kifejezéssel *adjunctus*. Tizenkilenc évesen, 1817-ben Borsod vármegye táblalírója. 1821-ben lemondott hivataláról, hogy elhunyt tudós édesapja kéziratait rendezhesse. 1825-től az *Archivum Regni* allevéltárnoka; majd 1832 és 1870 között az intézmény igazgatója. Atyjához hasonlóan forráskiadványok és forráskritikai tanulmányok sorát köszönheti neki a hazai jog- és államtudomány, illetve diplomatika. E körben csak a jelentősebb jogi forráskiadványokat soroljuk fel: KOVACHICH József Miklós: *Monumenta veteris legislationis hungaricae, quae nunc primum detecta, ex originalibus authenticis desumsit et vulgavit...* Kolozsvár, 1815. Református Kollégium. Uő: *Monumenta veteris legislationis hungaricae, hactenus inedita partem ex originalibus, partem ex transumptis authenticis, partem etiam ex credibilibus copiis coaevis desumsit, et primum edidit...* Zágráb, 1815. Antun Novosel. (A *Monumenta veteris* második kötete, melyet id. Szinyei *segmentum secundum* néven hivatkozik. Bár a kifejezés a címben nincs, de a szó alapján a Muzeális Könyvtári Dokumentumok Nyilvántartása a kiadványt megtalálja. A kolozsvári kiadású első kötettel szemben e második kötet Zágrábban jelent meg). Uő: *Lectiones variantes decretorum comitialium i. [ncltyi] Regni Hungariae, in corpore juris hungarici editorum, quas ex collatione textus eorum cum originalibus authenticis eruit*. Pest, 1816. Trattner János Tamás. Uő: *Sylloge decretorum comitialium incltyi regni Hungariae, quae in vulgato corpore juris hungarici, hactenus, aut penitus desiderantur, aut aliqua sui parte, manca regerebantur, et oblibioni postliminio, recenter erepta sunt. In articulo, rubricis provisus, divisa, collegi, indicem realem subiecit, et in supplementum collectionis, peculiariter excudi curavit*. Pest, 1818. Trattner János Tamás. Uő: *Notitiae praeliminares ad syllogen decretorum comitialium Quae in vulgato corpore juris hungarici, hactenus aut penitus deside-*

rabantur, aut aliqua sui parte manca referebantur, et oblivioni postliminio recenter erepta sunt, cum observationibus criticis in editiones corporis juris. Pest, 1820. Trattner János Tamás.

Lásd Kovachich József Miklós. In *Magyar írók élete és munkái*. VI. 1899. 1166–1167. (élete), 1167–1168. (művei), 1168–1170. (kéziratai). KOI Gyula – SCHWEITZER Gábor: A levéltári kutatás. In JAKAB András – SEBŐK Miklós (szerk.): *Empirikus jogi kutatások*. Budapest, 2020. Osiris Kiadó, 486. p.

⁸ KOVACHICH Márton György – KOVACHICH József Miklós: *Astraea, complectens subsidia literaria ad historiam legislationis et jurisprudentiam Hungaricam conscripta communi opera*. I–II. Buda, 1823. Egyetemi Nyomda.

⁹ Az elveszett törvények: II. Endre 1231. évi törvényei; IV. Béla 1267. évi törvényei; III. András 1291. évi törvényei; I. Mária 1385. évi törvényei; az ország rendjeinek 1386. évi törvényei; Zsigmond 1397. évi törvényei; I. Ulászló 1440. és 1444. évi törvényei; az 1445., 1446. és 1447. évi országgyűlések egyes kihagyott törvénycikkei; I. Mátyás nyolc törvénye az 1458 és 1475 közötti évekből; II. Ulászló fia, II. Lajos nevében kiadott 1508. évi koronázási hitlevele; II. Lajos hat törvénye 1518-ból és 1521-ből; az ország rendjeinek 1539. évi törvényei; az ország rendjeinek 1594. évi törvényei; II. Ferdinánd 1619. évi dekrétumai; IV. Ferdinánd 1647. évi koronázási hitlevele; I. József 1687. évi koronázási hitlevele. KOLOSVÁRI Sándor: *Corpus Juris Hungarici*. In MÁRKUS Dezső (szerk.): *Magyar jogi lexikon*. II. kötet. Budapest, 1899. Pallas, 686–687. p.

¹⁰ Az Árpád-kori felfedezett törvények magyar szövegére: SZILÁGYI Loránd: *Árpád-kori törvények*. Budapest, 1955. Felsőoktatási Jegyzetellátó, 92–100., 108–116., 116–128. p. A törvénytárba fel nem vett törvények kapcsán Kolosvári megállapítja, hogy a két Kovachich ezek összegyűjtésén „a legbuzgóbban és a legsikeresebben fáradozott.” KOLOSVÁRI 1899. 686. p. Kolosvári azt mondja Kovachich József Miklósról, hogy a *Corpus Juris Hungarici* kialakítása során használt 36 magángyűjteményben fennmaradt kéziratok kódex közül 31-et ismert. Érdemes utalni e legfontosabb jogi gyűjteményekre (KOLOSVÁRI 1899. 690. p.) és arra a tényre, hogy a Kovachichok végső célja új *Corpus Juris Hungarici* kiadása volt. V. WINDISCH Éva: *Kovachich Márton György, a forráskutató*. Sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta: GLATZ Ferenc. Budapest, 1998. MTA Történettudományi Intézet, 188–203. p. Az új *Corpus Juris Hungarici* a millenniumi emlékkiadás során valósult meg, bár alapvetően konzervatív módon.

¹¹ A Kovachichok által ismert források alapadatai: 1. A Festetich-féle kódex (1583) *Varia decretum regum Hungariae*; 2. Fejérváry-kódex (1559 után); 3. A bárjai kisebb kódex (1550 körül); 4. Kollár I. kódex (1564 után) *Decreta regum Hungariae*; 5. Illosvay kódex (1544–1567 körül) *Decreta et constitutiones regni Hungariae*; 6. Nádasdy-féle nagyobb kódex (1558 körül); 7. Kassai kódex (1564) *Liber reipublicae cassoviensis Anno Domini 1564*; 8. Kamarai kódex (1560 körül); 9. Nádasdy-féle kisebb kódex (1572 körül); 10. Az ún. Registraturalis kódex (1574) *Articulatorum in diversis congregationibus per statua et ordines regni tractatorum liber*; 11. Az Esterházy-féle kisebb kódex (1575–1583) *Manuscriptorum decretorum regni Hungariae*; 12. A bártfai nagyobb kódex (1578 után); 13. A budapesti ELTE Egyetemi Könyvtár kódexe (1578 utánról); 14. Az Esterházy-féle nagyobb kódex (1583 körül) *Decreta divorum regum Hungariae in Manuscripto*; 15. A Ráday-kódex (16. század vége; a Nádasdy kisebb kódex másolata, vagy mindkettő azonos forrásból lett merítve); 16. A kétkötetes Szapáry-kódex (16. század vége) *Antiquae Constitutiones et Decreta regni Hungariae a primo rege Apostolico Sancto Stephano usque regem Rudolphum II, in anno 1583 condita*; 17. Kollár II. kódex *Acta publica regni Hungariae* (1594 vagy utána); 18. Kollár III. kódex *Decreta quaedam et diplomata regum Hungariae*; 19. A bécsi császári könyvtár kódexe (16. század) – elvileg Mossóczy Zakariás munkája; 20. A lőcsei I. kódex (1570); 21. A lőcsei II. kódex *Decreta et statutiones,*

processus et institutiones, divorum regum regni Hungariae a plurimis annis edita et in unum recollecta 22. A lőcsei III. kódex (1554) *Decreta et statutiones, processus et institutiones, divorum regum regni Hungariae a plurimis annis editae et in unum collectae*; 23. A túróci kódex (16. század); 24. A körmöcbányai I. kódex (1563) *Decreta certorum quorundam regum Hungariae, Andreae, Sigismundi, Szilágyi, Ladislai II., Mathiae I., Tobias Czanalet Cremnicensis Montanaista 1563*; 25. A körmöcbányai II. kódex (16. század); 26. A besztercebányai kódex (16. század, szakadozott, elől csonka); 27. A selmecbányai I. kódex (16. század); 28. A selmecbányai II. kódex (16. század); 29. A selmecbányai II. kódex (16. század); 30. A selmecbányai III. kódex (16. század); 31. A selmecbányai IV. kódex (16. század). KOLOSVÁRI 1899. 687–690. p.

¹² A Kovachichok által nem ismert (illetve az ő idejükre elveszett) források alapadatai: 1. Az esztergomi káptalan kódexe (a Kovachichok kutatása idejére elveszett, a II. Ulászló-kori decretum kódexen lévő megjegyzés tudósít a létéről); 2. Gregoriánczy Pál-kódex (1583 körül?); 3. Mossóczy Zakariás-kódex – Mossóczy autográf kézírata (1583 körül); 4. Egri kódex (1583 körül?); 5. A bécsi császári könyvtár pergamenkódexe (15. század). KOLOSVÁRI 1899. 687. p. Megjegyzendő, hogy a Szent István törvényeit tartalmazó kódexek vonatkozásában az Árpád-kori törvények néhai kutatója, Jánosi Monika több pontosítást is tesz. JÁNOSI Monika: *A Szent István törvényeit tartalmazó kódexek*. Klny. a Magyar Könyvszemle 1978. évi 3–4. számából. Budapest, 1978. Akadémiai Nyomda, 227. p. (Tizenkét kódex pontosítása a jelenlegi lelőhelyekkel és jelzetekkel, kivéve a hg. Esterházy Könyvtárban található két Esterházy-kódexet, illetve a Lőcsei Levéltárban lévő ún. Lőcsei III. kódexet).

¹³ A latin szótáriradalomból vö. például BURIÁN János (szerk.): *Latin-magyar szótár a középkorokig használatára*. Átdolg. ÉDES Jenő. Budapest, 1941. Franklin Társulat, 523. p.

¹⁴ EREKY István: *Jogtörténelmi és közigazgatási jogi tanulmányok* II. Eperjes, 1918. Sziklay Henrik, 79. p. (1. lj.).

¹⁵ KOVÁCS Eszter – V. ECSEDY Judit (összeáll.): *Magyarország bibliographiája 1712–1860*. IX. Pótlások Petrik Géza Magyarország bibliographiája 1712–1860 című művéhez. 1701 és 1800 között megjelent magyarországi (és külföldi magyar nyelvű) nyomtatványok. Budapest, 2017. Országos Széchényi Könyvtár, 330. p.

¹⁶ BALOGHY István: *A magyar királyi Egyetemi Nyomda címjegyzéke 1777–1877*. Budapest, 1882. Egyetemi Nyomda, 12. p. (Kovachich 1804-es *Nunciama*). <https://mek.oszk.hu/13500/13501/13501.pdf>. Kovachich három más művére lásd BALOGHY 1882. 16., 164. p. BREZANÓCZY Ádám: *Nuncium. Instituta et Musea Regiae Scientiarum Universitatis Hungaricae, Quibusvis, illa inspicere volentibus, sequentibus, diebus patent; et quidem*. Jelentés. A Magyar Királyi Universitas’ Szerzemény[e]i’s Museum[aj], kinekkinek (!), ki azokat meglátogatni kívánnya, itt következő napokon nyitva állanak, úgymint. Nachricht. Bestimmte Tage, an welchen die bei der königlichen Pester Universität bestehenden Musea zu Jedermanns Besichtigung offen stehen. Buda, 1816. Egyetemi Nyomda, 1–2. p. Itt a *nuncium* szó csupán „jelentés” alakban áll. A mű nem szerepel az Egyetemi Nyomda német munkáit felsoroló francia nyelvű gyűjtésben. KIRÁLY Péter: *Publications allemandes*. In Uő (ed.): *Typographia Universitatis Hungaricae Budae 1777–1848*. Budapest, 1977. Akadémiai Kiadó, 479–481. p.; HARTLEBEN, Conrad Adolf: *Nuncium*. Siquidem opus: Enchiridion juris ecclesiasticum singularem ad alienas Confessiones attentione, ab Ad.[notationes] R.[everendissimus] ac Clariss.[imus] Domini Nicolao J. Cherier. *Anastasia*, 1838. 14. sz. 56. p. Félvényként újrakezdődő számozással (egy szám négy oldal terjedelmű volt). Az *Anastasia* (néhol *Anastasia*) 1838. január és 1839. május 10. között megjelenő folyóirat volt. 1838. második féléve után alcíme szerint *Egyházi szépművészetek tára*, később az *Egyházi, polgári és családi érdekek tára*. Szerkesztője és kiadója Gyarmathy János volt, a kiadvány

- a Szion, illetve a Magyar Szion melléklapja volt. A folyóiratról szól a kiváló magyar biobibliográfus szócikke: VICZIÁN János: Anastasia. In DIÓS István – VICZIÁN János (szerk.): *Magyar katolikus lexikon*. I. kötet. Budapest, 1993. Szent István Társulat, 454–455. p.
- ¹⁷ V. WINDISCH Éva: *Kovachich Márton György élete és munkássága. Doktori disszertáció*. Budapest, 1947. ELTE; GLATZ Ferenc: Szolgálatban egy életen át. In V. WINDISCH 1998. 7–10. p.; H. BALÁZS Éva: Gondolatok V. Windisch Éva Kovachich Márton György-monográfiájáról. Uo. 213–218. p.
- ¹⁸ SULICA Szilárd: *Fessler levelezése Kovachichsal. Klny. a Műhelyből*. Pécs, 1943. Kultúra Könyvnyomdai Műintézet–Mayer A. Géza és Tsai.
- ¹⁹ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ec/Kovachich_Marton_Gyorgy.jpg.
- ²⁰ KOVACHICH Márton György: *Codex Iuris Exercitialis Hungariae Decretalis in quo univrsium Institutum Exercitiationis pro defensione patriae ipsius decretorum Comitialium textibus in ordinem systematicum reductis sub suis rubricis expressum est industrii Martini Georgii Kovachich senqviensis*. Zágráb, 1815. A szerző kiadása, 287 f. (barna gubacstintáírás).
- ²¹ Az előszó keltezése az 5. folión: „Zagrabiae in Arce Residentiae Episcopalis. Die ultima augusti, A. 1815. otatis mea. (Alatta Kovachich sajátkezű aláírása, a szöveg az ő kézírásával).
- ²² Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának munkaközössége (összeáll.): *Kézírtatos források 1789–1867*. Budapest, 1950. 98. p. (1261. tétel).
- ²³ Cenzúrahivatali kézírtatos jelzés: „Identaram offo Revisor Libros 16a Januarii 1816.” Nagy Antal cenzor kézírásával: „Virtute Decreti Excelsi Consilii Regii Lottlis incl. die 23a / Octobris 1821. N[o.] 27320 Regia Typographia Universitatis incl. / [szöveghiány] Directori Mathiae Antonis Markovich dimmissi, cumq[oque] Gremial Librorum Revisoratus Officiis Communicati Alami (?) Alonii (?) Scriptuos / voluminosus Liber Martini Georgii Kovachich sub Titulo / Codex Iuris Exercitialis Hungarici. / Admittitur ad imprimendum. Exped. ex Officiis Buda 23a Januarii 1822. Inprotocolatum pag. 56a No 4o Antonius Nagy Censor et revisor. LSO.”
- ²⁴ Az előzéklap belső oldalán kézírásos felirat: „A széchenyi (!) országos könyvtárnak szentelél ngos. Kovachich Jozsef (!) Miklós kir. tanácsos és orsz. levéltári igazgató úr. Pesten, oct. 28. 1869.”
- ²⁵ „His, credentialibus item, et instructione D. Iudicis Curiae Regiae, tamquam Excelsa Deputationis Presidis, munitus quoniam nescivi, an Supervicturus, an etiam an etiam operae pretium relaturus vim, itineris impendia, qua benignissimus Princeps munificentissima destinavit demisse labans ante initium Juni A. 1810. profectus magnam partem Hungaria Superioris peragravi.” KOVACHICH 1815. 3. p. 21–25. sor.
- ²⁶ „I. De Exercita Regis
II. De Exercita generali Regnicolarum
III. De subsidiis belli tam pecuniariis, quam anonariis
IV. De Confiniis et Castris tam publicis quam privatorum et gratuitis labonibus (?) et illa deputatis
V. De Disciplina Exercituantium Singularum partium materima in sua Capita, Titulos, Articulos et Paragraphorum.” KOVACHICH 1815. 4. p. 11–14. sor.
- ²⁷ „Pars I. De officiis et exercitu Regio
Pars II. De generali Exercitu Regnicolarum
Pars III. De subsidiis belli
Pars IV. De Confiniis et Castris (VII. De provisione confiniorum)
Pars V. De Disciplina Exercituantium.” Kovachich 1815. 14–47. p. A főcímek 14. p. 11–14. sor.
- ²⁸ Pfahler Károly. In SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. X. kötet. Budapest, 1899. Hornyánszky Viktor, 1109. p.
- ²⁹ PFAHLER Károly: *Jus Georgicum Regni Hungariae et Partium eidem adnexarum commentatus est*. I–II. kötet. Keszthely, 1820. Perger Ferenc. A kötet –kissé összetett – kollációja a könyvtári leírásokban tévesen szerepel, helyesen (tőpéldányból autopsia útján megállapítottan) az alábbi: (2), (2), (10), (1), (5), cxxxv, (1), 352, 174, (2). Megjegyzendő, hogy az általunk használt példány Fejér György (1766–1855) történetíró, teológiai doktor, prépost-kanonok, az Egyetemi Könyvtár igazgatója autográf névbeírásos, beragasztott tulajdonjegy-címkéjével van ellátva. A Pfahler-alapművet a hazai mezőgazdasági könyvészet is regisztrálja BAKÁCS István – DÓCZY Jenő – GERENDÁS Ernő: *Bibliographia Oeconomica Hungariae*. II. kötet. 1806–1830. A magyar gazdasági irodalom könyvészet. Budapest, 1938. Egyetemi Nyomda, 152. p. (Pfahler művének 1820. évi keszthelyi kiadása a 2844. tétel).
- ³⁰ Péterfalvi döntvénytára minden darabjának kimerítő bibliográfiai leírását adtuk korábbi írásunkban. Koi 2008. 6. j. 47–48. p.
- ³¹ HARASZTY György: *Repertorium et extractus sententiarum curialium, in editione Molnariana contentarum. Seu ab anno 1769 usque anni 1823, Terminum post Paschalem latarum Ordine Alphabetico elaboratus*. Miskolc, 1829. Szigethy Mihály, 187–198. p.
- ³² Kovachich Márton György. In SZINNYEI II. 1899. 996. p.
- ³³ Mind Molnár, mind Kovachich művéhez kapcsolható Eötvös Ignác azon kortárs munkája, amely a korabeli Corpus Juris Hungarici törvényeinek visszakereshetőségét kilencféle jogági alapú szójegyzék, név- és tárgymutató alapján igyekezett megkönnyíteni. Hasonló törekvés Aszalai István 1694-es tárnokszéki jogi műve óta ismeretes a hazai jogban. EÖTVÖS Ignác: *Extractus synoptico-encyclopaedicus legum in Corpore Juris Hungarici contentarum in suas materias divisus*. Buda, 1829. Egyetemi Nyomda.

